ଦ୍ୱିତୀୟ ପାଠ

ସୂଚନା ଅଧିକାର : ଭାରତର ସୂଚନା ଅଧିକାର ଆଇନ
(Right to Information : Right to Information Act of India)

ସୂଚନା ଅଧିକାର ଆଇନ ୨୦୦୫ ମସିହା **ଅକ୍ଟୋବର ୧୨ ତାରିଖରୁ** ଜାମ୍ମୁ ଓ କାଶ୍ମୀର ରାଜ୍ୟକୁ ବାଦ୍ ଦେଇ ଭାରତର ଅନ୍ୟ ସବୁ ରାଜ୍ୟରେ ଲାଗୁ ହେଲା ଏବଂ **ଓଡ଼ିଶାରେ ସେହିବର୍ଷ ନଭେମ୍ବର ମାସ ୧୯ ତାରିଖ ଦିନ ଏହା କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହେଲା ।** ଭାରତର ସର୍ବୋଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟ (Supreme Court)ଙ୍କ ମତରେ ଭାରତ ସମ୍ବିଧାନର ତୃତୀୟ ଭାଗର ଧାରା ୧୯ରେ ନାଗରିକମାନଙ୍କୁ ଯେଉଁ ବାକ୍ ସ୍ୱାଧୀନତା ମୌଳିକ ଅଧିକାର ରୂପେ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଛି, ସୂଚନା ଅଧିକାର ତାହାର ଏକ ଅଂଶବିଶେଷ । ଏହି ଆଇନ୍ ବଳରେ ସର୍ବସାଧାରଣଙ୍କ ପାଇଁ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିବା କର୍ମଚାରୀ, କର୍ମସଂସ୍ଥା ଅଥବା କାର୍ଯ୍ୟାଳୟମାନଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟାବଳୀ ସମ୍ପର୍କରେ ଜାଣିବାର ଅଧିକାର ଏ ଦେଶର ପ୍ରତ୍ୟେକ ନାଗରିକ ପାଇଲେ । ଏହା ପୂର୍ବରୁ ଭାରତୀୟମାନେ କୌଣସି ସରକାରୀ ତଥ୍ୟ ପାଇ ପାରୁ ନଥିଲେ । ୧୯୨୩ ମସିହାରେ ପ୍ରଣୀତ **ସରକାରୀ ଗୋପନୀୟତା ଆଇନ** ବଳରେ ଏପରି ତଥ୍ୟ ଦେବାକୁ ମନା କରାଯାଇଥିଲା ।

ସୂଚନା ଅଧିକାର ଆଇନ୍‌ର ମୁଖ୍ୟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ :

ଏହି ଆଇନ୍‌ରେ ଏହାର ମୁଖ୍ୟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସମ୍ପର୍କରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରାଯାଇ **ତିନିଗୋଟି** ବିଷୟରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଆଯାଇଛି । ସେଗୁଡ଼ିକ ହେଲା –

୧. ସରକାରଙ୍କର ତଥା ସୂଚନା ଅଧିକାର ପରିସରଭୁକ୍ତ ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟାବଳୀକୁ ସୂଚନା ମାଧ୍ୟମରେ ପ୍ରକାଶ କରି ସ୍ୱଚ୍ଛତା ରକ୍ଷା କରିବା ।

୨. ଦେଶର ନାଗରିକମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ସରକାରୀ କଳ ଏହାର ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ଉତ୍ତରଦାୟୀ ରହିବା; ଅର୍ଥାତ୍ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଅବହେଳା କରୁଥିବା କିମ୍ବା ଭୁଲ ନିଷ୍ପତ୍ତି ନେଇଥିବା କର୍ମଚାରୀ ନିଜେ ଏଥିଲାଗି ଉତ୍ତରଦାୟୀ ରହିବା ।

୩. ସର୍ବୋପରି, ଦେଶରୁ ତଥା ସମାଜରୁ ଦୁର୍ନୀତିକୁ ପ୍ରତିହତ କରିବା ।

> **ତୁମେ ଜାଣିଛ କି ?**
>
> *ପ୍ରଥମେ ସ୍ୱିଡେନ୍‌ରେ ସୂଚନା ଅଧିକାର ଆଇନ୍ ୧୭୬୬ ମସିହାରେ ପ୍ରଣୟନ କରାଯାଇଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହି ଭଳି ଆଇନ ପୃଥିବୀର ପାଖାପାଖି ୫୦ଟି ଦେଶରେ ରହିଛି ।*

> **ତୁମେ ଜାଣିଛ କି ?**
>
> ***ସମ୍ବିଧାନ ଅନୁଯାୟୀ ସଂସଦ/ରାଜ୍ୟ ବିଧାନ ମଣ୍ଡଳ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଣୀତ ଆଇନ ଦ୍ୱାରା, ସରକାରୀ ଆଦେଶବଳରେ ଗଠିତ /ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଥିବା ପ୍ରତିଷ୍ଠାନ ଏବଂ ସରକାରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ବା ଆର୍ଥିକ ଅନୁଦାନପ୍ରାପ୍ତ ସମସ୍ତ ସଂସ୍ଥା ଓ ସ୍ୱେଚ୍ଛାସେବୀ ଅନୁଷ୍ଠାନ ସୂଚନା ଅଧିକାର ଆଇନର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ।***

ସୂଚନା ଅଧିକାର ଆଇନ୍ ଆମ ପାର୍ଲିଆମେଣ୍ଟରେ ୨୦୦୫ ମସିହାରେ ପ୍ରଣୀତ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ଦେଶର ବିଭିନ୍ନ ରାଜ୍ୟରେ ଏ ସମ୍ପର୍କିତ ଆଇନ୍ ତିଆରି କରାଯାଇଥିଲା । ସର୍ବପ୍ରଥମେ ୧୯୯୬ ମସିହାରେ **ତାମିଲନାଡୁ** ବିଧାନସଭାରେ ସୂଚନା ଅଧିକାର ଆଇନ୍ ପ୍ରଣୟନ କରାଗଲା । ଏହାପରେ ୧୯୯୭ ମସିହାରେ **ଗୋଆରେ** ଏହି ଆଇନ୍ ପ୍ରଣୟନ କରାଗଲା । ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ

ରାଜସ୍ଥାନ, କର୍ଣ୍ଣାଟକ, ମହାରାଷ୍ଟ୍ର, ଦିଲ୍ଲୀ ଓ ଆସାମ ରାଜ୍ୟର ବିଧାନସଭାମାନଙ୍କରେ ସେହି ରାଜ୍ୟମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସୂଚନା ଅଧିକାର ଆଇନମାନ ପ୍ରଣୟନ କରାଯାଇଥିଲା । ପ୍ରଥମେ ଏସବୁ ରାଜ୍ୟରେ ସୂଚନା ଆଇନ୍ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହେବା ଫଳରେ ଭାରତବର୍ଷରେ ସୂଚନା ଅଧିକାର ଆଇନ୍, ୨୦୦୫ ପ୍ରଣୀତ ହେବା ଲାଗି ଭିତ୍ତିଭୂମି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ସାରିଥିଲା ।

ସୂଚନା କିପରି ମିଳିପାରିବ ?

ଆମ ଦେଶର ଯେ କୌଣସି ନାଗରିକ ଯେ କୌଣସି ଘଟଣା, ନିଷ୍ପତ୍ତି ବା ଯୋଜନାର କାର୍ଯ୍ୟକାରିତା ସମ୍ପର୍କରେ ତଥ୍ୟ ପାଇବାକୁ ଚାହିଁଲେ, ସେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଫର୍ମରେ ଦରଖାସ୍ତ କରିପାରିବେ । କେବଳ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ସୀମାରେଖା ତଳେ ଥିବା (ବି.ପି.ଏଲ୍) ଦରଖାସ୍ତକାରୀମାନଙ୍କୁ କୌଣସି ଫିସ୍ ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ । ଅନ୍ୟମାନେ ୧୦ ଟଙ୍କା ଲେଖାଏଁ ଫିସ୍ ଦେବେ । ଏହି ଫିସ୍ ସିଧାସଳଖ ଭାବେ ନଗଦ ଅର୍ଥ ଆକାରରେ ବା ଟ୍ରେଜେରି ଚାଲାଣ ଜରିଆରେ ଦିଆଯାଇପାରେ । ପ୍ରତ୍ୟେକ କାର୍ଯ୍ୟାଳୟରେ କାର୍ଯ୍ୟକରୁଥିବା **ସହକାରୀ ଲୋକ ସୂଚନା ଅଧିକାରୀ** (ଏ.ପି.ଆଇ.ଓ) ବା **ଲୋକସୂଚନା ଅଧିକାରୀ** (ପି.ଆଇ.ଓ)ଙ୍କ ନିକଟରେ ଏହି ଦରଖାସ୍ତ ଫର୍ମ ଦାଖଲ କରାଯାଇପାରିବ । ନଚେତ୍ **ଏହା ଡାକ ଯୋଗେ ବା ଇ-ମେଲ୍ ଜରିଆରେ** ପଠାଯାଇ ପାରିବ । କେତେକ ତଥ୍ୟକୁ ବାଦ୍ ଦେଇ ଆବେଦନକାରୀ ଅନ୍ୟ ଯେ କୌଣସି ତଥ୍ୟ ଜାଣିବାକୁ ଚାହାନ୍ତି, ତାହା ତାଙ୍କୁ ଯୋଗାଇ ଦିଆଯିବ । ମାତ୍ର ୨୦ ବର୍ଷରୁ ଅଧିକ ପୂର୍ବର ଘଟଣା ହୋଇଥିଲେ, ସେ ସମ୍ପର୍କିତ ତଥ୍ୟ ଦିଆଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ ।

ଆବେଦନକାରୀ ଦରଖାସ୍ତ ଦେବାର **୩୦ ଦିନ** ମଧ୍ୟରେ ତାଙ୍କୁ ସୂଚନା ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଏପରିକି, ସୂଚନା ଯଦି କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଜୀବନ ବା ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସ୍ୱାଧୀନତା **ସମ୍ପର୍କିତ ଅଟେ, ତେବେ ୪୮ ଘଣ୍ଟା** ମଧ୍ୟରେ ସେହି ସୂଚନା ଦିଆଯିବ । ମଗାଯାଇଥିବା ସୂଚନା ଯଦି କୌଣସି ତୃତୀୟପକ୍ଷଠାରୁ ସଂଗ୍ରହ କରିବାକୁ ପଡୁଥିବ, ତେବେ ଏଥିଲାଗି ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ସମୟ ୩୦ ଦିନ ବାଦ ଅଧିକ ୧୦ ଦିନ ସମୟ ଲାଗିପାରେ । ସୂଚନା ମାଗିଲା ବେଳେ ଆବେଦନକାରୀ ଯଦି ଫଟୋକପି ବା ନମୁନା ଇତ୍ୟାଦି ନେବାକୁ ଚାହୁଁଥିବେ, ତାହାହେଲେ ସେଥିଲାଗି ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ହୋଇଥିବା ଦେୟ ତାଙ୍କୁ ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ ।

ଆବେଦନକାରୀ ମାଗିଥିବା ସୂଚନା **କେଉଁ କେଉଁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଦିଆଯିବ ନାହିଁ, ତାହା ସୂଚନା ଅଧିକାର ଆଇନ୍‌ରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଇଛି** । ସେଗୁଡ଼ିକ ହେଲା :

(କ) ଦେଶର ସାର୍ବଭୌମ, ସଂହତି, ଅଖଣ୍ଡତା ଓ ନିରାପତ୍ତା ପ୍ରତି ଆଞ୍ଚ ଆସୁଥିବା ଭଳି ସୂଚନା;

(ଖ) ସୂଚନା ଯଦି ସାମରିକ, ବୈଜ୍ଞାନିକ ଗବେଷଣା ବା ଅର୍ଥନୈତିକ ସ୍ୱାର୍ଥ ସମ୍ପର୍କିତ ହୋଇଥାଏ;

(ଗ) ସୂଚନା ଯଦି ଅନ୍ୟ ରାଷ୍ଟ୍ର ସହିତ ସମ୍ପର୍କକୁ **କ୍ଷୁଣ୍ଣ** କଲାଭଳି ଅଥବା କୌଣସି ଅପରାଧ ଘଟାଇବା ଭଳି ହୋଇଥାଏ;

(ଘ) ସୂଚନା ଯଦି ପାର୍ଲିଆମେଣ୍ଟ ବା ରାଜ୍ୟ ବିଧାନମଣ୍ଡଳର ସ୍ୱାଧିକାର ଭଙ୍ଗ କଲାଭଳି ହୋଇଥାଏ;

(ଙ) ସୂଚନା ଦେବାକୁ ଯଦି ଅଧିକ ସରକାରୀ ସମ୍ବଳ ଦରକାର ପଡୁଥାଏ;

(ଚ) ମନ୍ତ୍ରିମଣ୍ଡଳ ବୈଠକରେ ବା ସଚିବ (Secretary) ବା ଅନ୍ୟ ଅଫିସରସ୍ତରୀୟ ବୈଠକରେ କିଏ କ'ଣ କହିଲେ, ସେ ସୂଚନା ଦିଆ ଯାଇପାରିବ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ବୈଠକର ନିଷ୍ପତ୍ତି ସମ୍ପର୍କିତ ସୂଚନା ମିଳି ପାରିବ ।

(ଛ) ଯେଉଁ ସୂଚନା ପ୍ରକାଶ କରିବା ପାଇଁ ନ୍ୟାୟାଳୟ ବାରଣ କରିଥାଆନ୍ତି ବା ଯାହାକୁ ଘୋଷଣା କଲେ ନ୍ୟାୟାଳୟ ପ୍ରତି ଅବମାନନା ହେବାର ସମ୍ଭାବନା ଥାଏ, ସେପରି କୌଣସି ସୂଚନା ଦେଇ ହେବ ନାହିଁ ।

ପୁଣି ଆଇନର **ଚତୁର୍ଥ ଧାରାରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅଫିସ୍ ବା କାର୍ଯ୍ୟାଳୟ ନିଜଆଡୁ କେତେକ ସୂଚନା ଦେବାପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ରହିଛି** ।

ଲୋକ ସୂଚନା ଅଧିକାରୀଙ୍କ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ :

ଲୋକ ସୂଚନା ଅଧିକାରୀ ନିମ୍ନଲିଖିତ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ସମ୍ପାଦନ କରିବେ –

- ପ୍ରଥମେ, ଆବେଦନକାରୀ ଯଦି ଦରଖାସ୍ତଟିକୁ ଲେଖିପାରୁ ନ ଥିବେ, ତେବେ ଦରଖାସ୍ତଟିକୁ ଲେଖିବାରେ ଲୋକ ସୂଚନା ଅଧିକାରୀ ତାଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବେ। ଆବେଦନକାରୀଙ୍କ ଠାରୁ ପ୍ରଥମେ ସେ ହିଁ ଦରଖାସ୍ତ ଗ୍ରହଣ କରିବେ ।
- ଯଦି ଲୋକ ସୂଚନା ଅଧିକାରୀଙ୍କ ଅଫିସରେ ଆବେଦନକାରୀ ମାଗିଥିବା ତଥ୍ୟ ନ ଥାଏ ଓ ତାହା ଅନ୍ୟ ଅଫିସରେ ମିଳିବ, ତେବେ ଅତି ବେଶୀରେ ପାଞ୍ଚ ଦିନ ମଧ୍ୟରେ ଦରଖାସ୍ତକୁ ସେହି ଅଫିସ୍‌ରେ ଥିବା ସଂପୃକ୍ତ ଅଫିସରଙ୍କ ନିକଟକୁ ସେ ପଠାଇ ଦେବେ ଏବଂ ତାହା ଦରଖାସ୍ତକାରୀଙ୍କୁ ଜଣାଇଦେବେ।
- ଦରଖାସ୍ତ ପାଇବା ପରେ ଅତିବେଶୀରେ ୩୦ ଦିନ ମଧ୍ୟରେ ସୂଚନା ଦେବାକୁ ହେବ । ଜୀବନ ବା ସ୍ୱାଧୀନତା ପ୍ରତି ବିପଦ ଥିବା କ୍ଷେତ୍ରରେ **ଦୁଇଦିନ** ମଧ୍ୟରେ ସୂଚନା ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଯଦି ସୂଚନା ଦିଆଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ, ତେବେ ଆଇନ୍‌ର କେଉଁ ଧାରା ଓ କେଉଁ ଉପଧାରାରେ ସେଥିପାଇଁ ବାରଣ କରାଯାଇଛି, ତାହା ଲୋକ ସୂଚନା ଅଧିକାରୀ ଲିଖିତ ଭାବରେ ଦରଖାସ୍ତକାରୀଙ୍କୁ ଜଣାଇବେ ।
- ଯଦି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟ ସୀମା ମଧ୍ୟରେ ସୂଚନା ନ ମିଳିଲା, ତେବେ ଲୋକ ସୂଚନା ଅଧିକାରୀ ତାହା ଦେବାକୁ ମନାକଲେ ବୋଲି ଧରି ନିଆଯିବ ।
- ଆବେଦନକାରୀ ଚାହିଁବା ଅନୁସାରେ ସୂଚନାଟିକୁ ତାଙ୍କୁ ବ୍ୟକ୍ତିଗତଭାବେ ଦେବେ ବା ରେଜିଷ୍ଟର୍ଡ ଡ଼ାକ ବା ସ୍ପିଡ଼ପୋଷ୍ଟ ଦ୍ୱାରା ଲୋକ ସୂଚନା ଅଧିକାରୀ ତାଙ୍କ ନିକଟକୁ ପଠାଇବେ ଓ ସେ ସବୁର ଖର୍ଚ୍ଚ ଦରଖାସ୍ତକାରୀ ବହନ କରିବେ ।

କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ସୂଚନା ଆୟୋଗ ବା କମିଶନ (Central Information Commission) :

କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ସୂଚନା ଆୟୋଗ ବା କମିଶନ ନିମ୍ନଲିଖିତ ଭାବେ ଗଠନ କରାଯିବ।

(କ) କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ସୂଚନା କମିଶନର ମୁଖ୍ୟ ଭାବେ **ମୁଖ୍ୟ ସୂଚନା ଆୟୁକ୍ତ** ବା **ମୁଖ୍ୟ ସୂଚନା କମିଶନର** (Chief Information Commissioner) ରହିବେ ।

(ଖ) ମୁଖ୍ୟ ସୂଚନା କମିଶନରଙ୍କ ବ୍ୟତୀତ ସର୍ବାଧିକ **ଦଶଜଣ** କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ସୂଚନା ଆୟୁକ୍ତ ବା ସୂଚନା କମିଶନର (Information Commissioner) ଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ନିଯୁକ୍ତ କରାଯିବ ।

ତେବେ ଏକ କମିଟି ଏହି ନିଯୁକ୍ତି ପାଇଁ ସୁପାରିସ କରିବା ପରେ ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ମୁଖ୍ୟ ସୂଚନା କମିଶନର ଓ ଅନ୍ୟ ସୂଚନା କମିଶନରମାନଙ୍କୁ ନିଯୁକ୍ତି ଦେବେ । ନିଯୁକ୍ତି ଲାଗି ସୁପାରିସ କରିବା କମିଟି ନିମ୍ନଲିଖିତ ଭାବେ ଗଠିତ ହେବ ।

୧. ଏହି କମିଟିର ଅଧକ୍ଷ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ରହିବେ;

୨. ଲୋକସଭାରେ ବିରୋଧୀଦଳର ନେତା ଏହି କମିଟିର ସଦସ୍ୟ ରହିବେ; ଏବଂ

୩. ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ମନୋନୀତ କରିଥିବା ଜଣେ କେନ୍ଦ୍ରୀୟ କ୍ୟାବିନେଟ୍ ମନ୍ତ୍ରୀ ଏହି କମିଟିର ଅନ୍ୟତମ ସଦସ୍ୟ ରହିବେ ।

କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ମୁଖ୍ୟ ସୂଚନା କମିଶନର ଏବଂ ସୂଚନା କମିଶନର ଭାବରେ ଯେଉଁମାନେ ନିଯୁକ୍ତ ହେବେ, ସେମାନଙ୍କର ବିଧି (ଆଇନ), ବିଜ୍ଞାନ ଓ ବୈଷୟିକ ବିଦ୍ୟା, ସମାଜସେବା, ମ୍ୟାନେଜମେଣ୍ଟ, ଗଣମାଧ୍ୟମ, ସାମ୍ବାଦିକତା ବା ପ୍ରଶାସନ ଓ ଶାସନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଗଭୀର ଜ୍ଞାନ ଓ ଅଭିଜ୍ଞତା ରହିଥିବା ଆବଶ୍ୟକ ଏବଂ ସେମାନେ ସାଧାରଣ ଜୀବନରେ ପ୍ରଖ୍ୟାତ ବ୍ୟକ୍ତି ହୋଇଥିବେ ।

କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ମୁଖ୍ୟ ସୂଚନା କମିଶନର ଅଥବା କୌଣସି ସୂଚନା କମିଶନର ପାର୍ଲିଆମେଣ୍ଟର ସଭ୍ୟ ବା କୌଣସି ରାଜ୍ୟ ବା କେନ୍ଦ୍ର ଶାସିତ ଅଞ୍ଚଳର ବିଧାନସଭା ବା ବିଧାନ

ପରିଷଦର ସଭ୍ୟ ହୋଇ ନଥିବେ । କେବଳ ସେତିକି ନୁହେଁ, ସେମାନେ କୌଣସି ଲାଭଜନକ ପଦ ଧାରଣ କରି ନଥିବେ ବା କୌଣସି ରାଜନୈତିକ ଦଳ ସହିତ ସମ୍ପୃକ୍ତ ହୋଇ ନଥିବେ । କୌଣସି ବ୍ୟବସାୟ ବା ବୃତ୍ତି ସହିତ ମଧ୍ୟ ମୁଖ୍ୟ ସୂଚନା କମିଶନର ଓ ଅନ୍ୟ ସୂଚନା କମିଶନରମାନଙ୍କର ସମ୍ପୃକ୍ତି ନ ଥିବ । **କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ସୂଚନା କମିଶନ୍‌ଙ୍କ ମୁଖ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟାଳୟ ଦିଲ୍ଲୀଠାରେ ରହିବ** ।

କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ମୁଖ୍ୟ ସୂଚ୍ନା କମିଶନର ଓ ଅନ୍ୟ ସୂଚନା କମିଶନରମାନଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟକାଳ ସ୍ଥିର କରାଯାଇଛି । ସେ ଗୁଡ଼ିକ ହେଲା :

- ମୁଖ୍ୟ ସୂଚନା କମିଶନର ଦାୟିତ୍ୱ ଗ୍ରହଣ କରିବା ଦିନଠାରୁ ଉକ୍ତ ପଦରେ ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରହିପାରିବେ ।
- ମୁଖ୍ୟ ସୂଚନା କମିଶନର ଏହି ପଦରେ ଗୋଟିଏ ଥର ମାତ୍ର ରହିପାରିବେ ଏବଂ ତାଙ୍କର ପୁନଃ ନିଯୁକ୍ତି ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ ।
- ମୁଖ୍ୟ ସୂଚନା କମିଶନରଙ୍କୁ ପଞ୍ଚଷଠି ବର୍ଷ ବୟସ ଅତିକ୍ରମ କଲେ, ସେ ଉକ୍ତ ପଦବୀରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ପାରିବେ ନାହିଁ ।
- ମୁଖ୍ୟ ସୂଚନା କମିଶନର୍ ଓ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସୂଚ୍ନା କମିଶନର କାର୍ଯ୍ୟରେ ଯୋଗଦାନ କରିବା ଦିନ ଠାରୁ ପାଞ୍ଚ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବା ତାଙ୍କୁ ପଞ୍ଚଷଠି ବର୍ଷ ବୟସ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ (ଏ ଦୁଇଟି ମଧ୍ୟରୁ ଯେଉଁଟି ପ୍ରଥମେ ପଡ଼ିବ), ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ସେହି ପଦରେ ରହିପାରିବେ ।
- ଥରେ ସୂଚନା କମିଶନର ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଦ୍ୱିତୀୟଥର ପୁନଃ ନିଯୁକ୍ତି ଦିଆ ଯାଇପାରିବ ନାହିଁ ।
- ସୂଚନା କମିଶନର ଯଦି କେନ୍ଦ୍ରର ମୁଖ୍ୟ ସୂଚନା କମିଶନର ପଦ ପାଇଁ ଯୋଗ୍ୟ ବିବେଚିତ ହୁଅନ୍ତି, ତେବେ ସେହି ପଦରେ ତାଙ୍କୁ ନିଯୁକ୍ତି ମିଳିପାରିବ ।
- କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ମୁଖ୍ୟ ସୂଚନା କମିଶନର କିମ୍ବା ଅନ୍ୟ ସୂଚ୍ନା କମିଶନର ଯେକୌଣସି ସମୟରେ ରାଷ୍ଟ୍ରପତିଙ୍କୁ ସମ୍ବୋଧିତ ହୋଇଥିବା ସ୍ୱହସ୍ତ ଲିଖିତ ଇସ୍ତଫା ପତ୍ର ଦ୍ୱାରା ନିଜ ପଦରୁ ଇସ୍ତଫା ପ୍ରଦାନ କରି ପାରିବେ ।

ସୂଚନା ଅଧିକାର ଆଇନର ଧାରା ୧୪(୧) ଅନୁଯାୟୀ ରାଷ୍ଟ୍ରପତିଙ୍କ ଅନୁମତି ମିଳିବା ପରେ ଉଚ୍ଚତମ ନ୍ୟାୟାଳୟ ଯଦି ତଦନ୍ତ କରି ରିପୋର୍ଟ ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତି ଯେ ମୁଖ୍ୟ ସୂଚନା କମିଶନର ବା କୌଣସି ସୂଚନା କମିଶନର ଦୁର୍ବ୍ୟବହାର କରିଛନ୍ତି ବା ଅସମର୍ଥ ଅଟନ୍ତି ଏବଂ ସେହି କାରଣରୁ ତାଙ୍କୁ ଅପସାରଣ କରିବା ଉଚିତ, ତେବେ ସେହି କାରଣରୁ ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ଆଦେଶ ଦ୍ୱାରା ମୁଖ୍ୟ ସୂଚ୍ନା କମିଶନ୍‌ର ଓ ଅନ୍ୟ ସୂଚନା କମିଶନ୍‌ରଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ପଦରୁ ଅପସାରଣ କରିବେ । ମୁଖ୍ୟ ସୂଚନା କମିଶନ୍‌ର ଓ ଅନ୍ୟ ସୂଚନା କମିଶନ୍‌ର କାର୍ଯ୍ୟରେ ଯୋଗ ଦେବା ପୂର୍ବରୁ ରାଷ୍ଟ୍ରପତିଙ୍କ ସମକ୍ଷରେ ଲିଖିତ ଶପଥ ପତ୍ର ପାଠ କରିବେ ଓ ସେଥିରେ ସ୍ୱାକ୍ଷର କରିବେ ।

ମୁଖ୍ୟ ସୂଚନା କମିଶନରଙ୍କୁ ଦେୟ ଦରମା, ଭତ୍ତା ଓ ତାଙ୍କ ସେବାରେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଆନୁଷଙ୍ଗିକ କାର୍ଯ୍ୟ ସର୍ତ୍ତାବଳୀ ମୁଖ୍ୟ ନିର୍ବାଚନ କମିଶନରଙ୍କ ସହ ସମାନ ହେବ । ସେହିପରି ଜଣେ ସୂଚନା କମିଶନ୍‌ରଙ୍କୁ ଦେୟ ଦରମା, ଭତ୍ତା ଓ ତାଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟ ସର୍ତ୍ତାବଳୀ ମଧ୍ୟ ଜଣେ ନିର୍ବାଚନ କମିଶନର୍‌ଙ୍କ ସହ ସମାନ ହେବ ।

ରାଜ୍ୟ ସୂଚନା କମିଶନ:

(State Information Commission) :

ପ୍ରତ୍ୟେକ ରାଜ୍ୟ ସରକାର ନିଜ ରାଜ୍ୟରେ ଏକ ସୂଚନା ଆୟୋଗ ବା କମିଶନ ଗଠନ କରିବେ । ରାଜ୍ୟ ସୂଚନା ଆୟୋଗ ବା କମିଶନ ନିମ୍ନଲିଖିତ ଭାବେ ଗଠନ କରାଯିବ ।

ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଅଧ୍ୟକ୍ଷତାରେ ଗଠିତ ଏକ କମିଟିର ସୁପାରିସ କ୍ରମେ ରାଜ୍ୟପାଳଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ରାଜ୍ୟ ମୁଖ୍ୟ ସୂଚନା ଆୟୁକ୍ତ ବା କମିଶନର ଓ ସର୍ବାଧିକ ଦଶଜଣ ରାଜ୍ୟ ସୂଚନା ଆୟୁକ୍ତ ବା କମିଶନର ନିଯୁକ୍ତ ହେବେ ।

ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଅଧକ୍ଷତାରେ ଗଠିତ କମିଟିରେ ବିଧାନସଭାର ବିରୋଧୀ ଦଳର ନେତା ସଦସ୍ୟ ରହିବେ । ତାଙ୍କ ବ୍ୟତୀତ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ମନୋନୀତ ଜଣେ କ୍ୟାବିନେଟ୍ ମନ୍ତ୍ରୀ ଉକ୍ତ କମିଟିର ଅନ୍ୟତମ ସଦସ୍ୟ ରହିବେ ।

ବିଧି, ବିଜ୍ଞାନ ଓ ବୈଷୟିକ ବିଦ୍ୟା, ସମାଜସେବା, ମ୍ୟାନେଜମେଣ୍ଟ, ସାମ୍ବାଦିକତା, ଗଣମାଧ୍ୟମ ବା ପ୍ରଶାସନ ଓ ଶାସନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଗଭୀର ଜ୍ଞାନ ଓ ଅଭିଜ୍ଞତା ସହ ସାଧାରଣ ଜୀବନରେ ପ୍ରଖ୍ୟାତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ରାଜ୍ୟ ମୁଖ୍ୟ ସୂଚନା କମିଶନର ଏବଂ ରାଜ୍ୟ ସୂଚନା କମିଶନର ଭାବେ ନିଯୁକ୍ତି ଦିଆଯାଇଥାଏ ।

ଯେଉଁମାନେ ରାଜ୍ୟ ମୁଖ୍ୟ ସୂଚନା କମିଶନର କିମ୍ବା ରାଜ୍ୟ ସୂଚନା କମିଶନର ପଦରେ ନିଯୁକ୍ତ ହେବେ, ସେମାନେ ସଂସଦର ସଭ୍ୟ କିମ୍ବା କୌଣସି ରାଜ୍ୟ ବା କେନ୍ଦ୍ର ଶାସିତ ଅଞ୍ଚଳର ବିଧାନସଭା ବା ବିଧାନ ପରିଷଦର ସଭ୍ୟ ହୋଇ ନ ଥିବା ଆବଶ୍ୟକ । ସେମାନେ କୌଣସି ବ୍ୟବସାୟ କରୁ ନ ଥିବେ ବା କୌଣସି ବୃତ୍ତି ସହ ସମ୍ପୃକ୍ତ ନଥିବେ ବା କୌଣସି ଲାଭଜନକ ପଦ ଧାରଣ କରି ନ ଥିବେ । କୌଣସି ରାଜନୈତିକ ଦଳ ସହିତ ସେମାନଙ୍କର ସମ୍ପୃକ୍ତି ନଥିବ ।

ରାଜ୍ୟ ମୁଖ୍ୟ ସୂଚନା କମିଶନର ତାଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଯୋଗଦାନ ଦିବସଠାରୁ ପାଞ୍ଚ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉକ୍ତ ପଦରେ ରହିପାରିବେ ଓ ପୁନର୍ବାର ନିଯୁକ୍ତି ପାଇ ପାରିବେ ନାହିଁ । ପଞ୍ଚଷଠି ବର୍ଷ ବୟସ ଅତିକ୍ରମ କରିବା ପରେ ଉକ୍ତ ପଦବୀରେ ସେ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ପାରିବେ ନାହିଁ । ସେହିପରି ନିଜ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଯୋଗଦାନ ଦିବସଠାରୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ରାଜ୍ୟ ସୂଚନା କମିଶନର ପାଞ୍ଚ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କିମ୍ବା ତାଙ୍କୁ ପଞ୍ଚଷଠି ବର୍ଷ ବୟସ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ (ଏ ଦୁଇଟି ମଧ୍ୟରୁ ଯେଉଁଟି ପ୍ରଥମେ ପଡ଼ିବ) ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପଦ ଧାରଣ କରିବେ । ସେ ପୁନଃ ନିଯୁକ୍ତି ପାଇ ପାରିବେ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ, ସେ ମୁଖ୍ୟ ସୂଚନା କମିଶନର ଭାବେ ନିଯୁକ୍ତି ପାଇ ପାରିବେ । ରାଜ୍ୟ ମୁଖ୍ୟ ସୂଚନା କମିଶନର୍ ଓ ଅନ୍ୟ ସୂଚନା କମିଶନରମାନେ ରାଜ୍ୟପାଳଙ୍କ ସମକ୍ଷରେ ଲିଖିତ ଶପଥ ପତ୍ର ପାଠ କରି ସେଥିରେ ସ୍ୱାକ୍ଷର କରିବା ପରେ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଯୋଗଦାନ କରିବେ । ରାଜ୍ୟ ମୁଖ୍ୟ ସୂଚନା କମିଶନର୍ ଓ ଅନ୍ୟ ସୂଚନା କମିଶନର୍ ଯେକୌଣସି ସମୟରେ ରାଜ୍ୟପାଳଙ୍କୁ ସମ୍ବୋଧିତ ହୋଇଥିବା ସ୍ୱହସ୍ତ ଲିଖିତ ଇସ୍ତଫାପତ୍ର ଦ୍ୱାରା ନିଜ ପଦରୁ ଇସ୍ତଫା ପ୍ରଦାନ କରିପାରିବେ । ଉଚ୍ଚତମ ନ୍ୟାୟାଳୟ ଦ୍ୱାରା ଆବଶ୍ୟକୀୟ ତଦନ୍ତ କରାଯିବାପରେ ଯଦି ଉଚ୍ଚତମ ନ୍ୟାୟାଳୟ ରିପୋର୍ଟ ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତି ଯେ ଅସାମର୍ଥ୍ୟ କାରଣରୁ ବା ଦୁର୍ବ୍ୟବହାର କରିଥିବା କାରଣରୁ ରାଜ୍ୟ ମୁଖ୍ୟ କମିଶନର୍ ଓ ଅନ୍ୟ କମିଶନର୍ ଅପସାରିତ ହେବା ଉଚିତ୍, ତେବେ ସେହିକାରଣରୁ ରାଜ୍ୟପାଳ ଆଦେଶ ଦ୍ୱାରା ତାଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ପଦରୁ ଅପସାରଣ କରିବେ ।

କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ସୂଚନା କମିଶନ ଓ ରାଜ୍ୟ ସୂଚନା କମିଶନ୍‌ଙ୍କର କ୍ଷମତା :

କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ସୂଚନା କମିଶନ ଓ ରାଜ୍ୟ ସୂଚନା କମିଶନ୍‌ଙ୍କର କ୍ଷମତା ନିମ୍ନରେ ଦିଆଗଲା ।

୧. ସୂଚନା ଅଧିକାର ଆଇନ ଅନୁସାରେ ନିମ୍ନଲିଖିତ କ୍ଷେତ୍ରରେ ବିଧିବଦ୍ଧ ତଦନ୍ତ କରିବା କେନ୍ଦ୍ର ସୂଚନା କମିଶନ ବା ରାଜ୍ୟ ସୂଚନା କମିଶନଙ୍କର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ହେବ –

(କ) ଯଦି ଲୋକ ସୂଚନା ଅଧିକାରୀ ପଦବୀ ଖାଲି ପଡ଼ିଥିବାରୁ କୌଣସି କାରଣରୁ ନାଗରିକଙ୍କ ଦରଖାସ୍ତ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇପାରୁନାହିଁ , ତେବେ ସେହି ଦରଖାସ୍ତକାରୀ ଉକ୍ତ ଦରଖାସ୍ତକୁ ସୂଚନା କମିଶନଙ୍କ ବିଚାର ଲାଗି ସିଧାସଳଖ ପଠାଇ ପାରିବେ ।

(ଖ) ଆବେଦନକାରୀଙ୍କ ଦରଖାସ୍ତ ଗ୍ରହଣ କରିବା ପାଇଁ ଯଦି କୌଣସି ଲୋକ ସୂଚନା ଅଧିକାରୀ ମନାକଲେ, ତେବେ ସୂଚନା କମିଶନଙ୍କ ନିକଟକୁ ସେହି ଦରଖାସ୍ତକାରୀ ସିଧାସଳଖ ତାହା ପଠାଇ ପାରିବେ ।

(ଗ) ସୂଚନା ପାଇବାକୁ ଦରଖାସ୍ତ ଦେଇ ଯଦି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟ ସୀମା ମଧ୍ୟରେ ଲୋକ ସୂଚନା ଅଧିକାରୀ ସୂଚନା ଦେଇ ପାରିଲେ ନାହିଁ, ତେବେ

ଦରଖାସ୍ତକାରୀ ସିଧାସଳଖ ସୂଚନା କମିଶନଙ୍କ ପାଖକୁ ତାହା ପଠାଇଦେଇ ପାରିବେ ।

(ଘ) ଲୋକ ସୂଚନା ଅଧିକାରୀ ଯଦି ସୂଚନା ଦେବା ଲାଗି ଅତ୍ୟଧିକ ଫିସ୍ ଦାବି କରୁଥିବା କଥା ଦରଖାସ୍ତ କାରୀଙ୍କର ହୃଦବୋଧ ହୁଏ, ତେବେ ସେହି ଦରଖାସ୍ତକାରୀ ତାଙ୍କ ଦରଖାସ୍ତକୁ ସୂଚନା କମିଶନଙ୍କ ପାଖକୁ ପଠାଇବାକୁ ସମର୍ଥ ହେବେ ।

(ଙ) ଲୋକ ସୂଚନା ଅଧିକାରୀ ଭୁଲ ବା ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ତଥ୍ୟ ଦେଇଛନ୍ତି ବା ତଥ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ବିଭ୍ରାନ୍ତିକର ବା ମିଥ୍ୟା ବୋଲି ଯଦି ଦରଖାସ୍ତକାରୀ ଭାବନ୍ତି, ତେବେ ସେ ତାଙ୍କ ଦରଖାସ୍ତକୁ ସୂଚନା କମିଶନଙ୍କ ପାଖକୁ ମଧ୍ୟ ପଠାଇ ପାରିବେ ।

ଏହି ପ୍ରକାରର ଦରଖାସ୍ତ ସୂଚନା କମିଶନ ବା ଆୟୋଗଙ୍କ ପାଖକୁ ପଠାଇବା ଲାଗି କୌଣସି ଦେୟ ଲାଗିବ ନାହିଁ ।

୨. ଯଦି କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ସୂଚନା କମିଶନ ବା ରାଜ୍ୟ ସୂଚନା କମିଶନ ଇଚ୍ଛା କଲେ ଓ ତଦନ୍ତ ପାଇଁ ଯଥାଯଥ କାରଣ ରହିଛି ବୋଲି ବିଚାର କଲେ ଏବଂ ଏହା ତାଙ୍କର ହୃଦ୍‌ବୋଧ ହେଲା, ତେବେ ନିର୍ଭୁଲ ତଥ୍ୟ ଜାଣିବା ଲାଗି ସେ ଏହାର ବିଧିବଦ୍ଧ ତଦନ୍ତ ଆରମ୍ଭ କରିପାରିବେ ।

୩. କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ସୂଚନା କମିଶନ ବା ରାଜ୍ୟ ସୂଚନା କମିଶନ କୌଣସି ଦରଖାସ୍ତ ଉପରେ ତଦନ୍ତ କଲାବେଳେ କମିଶନଙ୍କର ଏକ ଦେୱାନୀ ଅଦାଲତ ବା ସିଭିଲ୍ କୋର୍ଟର କ୍ଷମତା ରହିବ ଓ କମିଶନ,

(କ) ସମନ ଜାରି କରି ଯେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଶପଥ ପୂର୍ବକ ଲିଖିତ ବା ମୌଖିକ ସାକ୍ଷ୍ୟ ଦେବା ପାଇଁ ହାଜର ହେବାକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଇ ପାରିବେ;

(ଖ) ଯେ କୌଣସି ଆବଶ୍ୟକୀୟ ଦଲିଲ ବା ଦସ୍ତାବିଜ ସମ୍ପର୍କରେ ତଦାରଖ ବା ନିରୀକ୍ଷଣ କରିପାରିବେ;

(ଗ) ସତ୍ୟପାଠ ବା ଆଫିଡେଭିଟ୍ ଦ୍ୱାରା ସାକ୍ଷ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରିପାରିବେ;

(ଘ) ସାକ୍ଷୀ କିମ୍ବା ଦସ୍ତାବିଜ୍ ବା ଦଲିଲଗୁଡ଼ିକର ପରୀକ୍ଷା ନିରୀକ୍ଷା ପାଇଁ ସମନ ଜାରି କରି ପାରିବେ, ଏବଂ

(ଙ) ଯେ କୌଣସି ନ୍ୟାୟାଳୟ ବା କାର୍ଯ୍ୟାଳୟ ବା ଦପ୍ତରରୁ ସରକାରୀ ରେକର୍ଡ଼ପତ୍ର ମଗାଇ ପାରିବେ ବା ତାହାର ନକଲମାନ ବରାଦ କରି ପାରିବେ ।

୪. ସଂସଦ ବା ରାଜ୍ୟ ବିଧାନମଣ୍ଡଳ ଦ୍ୱାରା କେତେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ କୌଣସି ସରକାରୀ ରେକର୍ଡପତ୍ର ଯାଞ୍ଚ କରିବାକୁ ମନାକରି ଆଇନ ପ୍ରଣୟନ କରାଯାଇଥାଏ । କିନ୍ତୁ କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ସୂଚନା କମିଶନ ଓ ରାଜ୍ୟ ସୂଚନା କମିଶନଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ ସୂଚନା ଅଧିକାର ଆଇନ ବଳରେ ସେ ସବୁ ରେକର୍ଡ଼ପତ୍ର ପରୀକ୍ଷା ନିରୀକ୍ଷା କରାଯିବା ପାଇଁ ମଗାଯାଇ ପାରିବ । କୌଣସି କାରଣରୁ ସେପରି କୌଣସି ରେକର୍ଡ ତାଙ୍କୁ ଦେବା ପାଇଁ ମନା କରା ଯାଇପାରିବ ନାହିଁ ।

ଦରଖାସ୍ତକାରୀ କିପରି ଅପିଲ୍ କରି ପାରିବେ ?

ଦରଖାସ୍ତକାରୀ ଯଦି ମାଗିଥିବା ସୂଚନା ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ସମୟ ସୀମା ମଧ୍ୟରେ ନ ପାଇଲେ, ବା ଲୋକ ସୂଚନା ଅଧିକାରୀଙ୍କ ନିଷ୍ପତ୍ତିରେ କ୍ଷୁବ୍‌ଧ ହେଲେ, ତେବେ ତାଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟ ଉପରେ ସେ ସେହି ଅଫିସ୍‌ରେ ଥିବା **ପ୍ରଥମ ଅପିଲ୍ ଅଧିକାରୀଙ୍କ** ନିକଟରେ ପ୍ରଥମ ଅପିଲ୍ କରିପାରିବେ । ଏଥିଲାଗି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଫର୍ମ ପୂରଣ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ବି.ପି.ଏଲ୍ ଶ୍ରେଣୀଭୁକ୍ତ ଦରଖାସ୍ତକାରୀମାନଙ୍କୁ ଏଥିଲାଗି କୌଣସି ପଇସା ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ କ୍ଷେତ୍ରରେ ୨୦ ଟଙ୍କାର କୋର୍ଟ ଫି ଷ୍ଟାମ୍ପ ଲଗାଇ ଦରଖାସ୍ତ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।

ମିଳିଥିବା ସୂଚନା ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବା ଭୁଲଥିଲେ ଦରଖାସ୍ତକାରୀ ଅପିଲ୍ କରିପାରିବେ । ଯଦି ଲୋକ ସୂଚନା ଅଧିକାରୀ ଦେଇଥିବା ତଥ୍ୟରେ ସେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ନୁହନ୍ତି, ତେବେ

ଦରଖାସ୍ତକାରୀ ଏହା ବିରୋଧରେ ୩୦ ଦିନ ମଧ୍ୟରେ ଅପିଲ୍ କରିବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଅଛି । ଯଦି ୩୦ ଦିନ ମଧ୍ୟରେ ଅପିଲ୍ କରି ନ ପାରିବାର ଯଥାର୍ଥ କାରଣ ରହିଛି, ତେବେ ତାହା ଦର୍ଶାଇ ଉକ୍ତ ସମୟ ସୀମା ପାର ହେବା ପରେ ମଧ୍ୟ ଅପିଲ୍ କରିହେବ । ପ୍ରଥମ ଅପିଲ୍ ଅଧିକାରୀଙ୍କୁ ତାଙ୍କର ନିଷ୍ପତ୍ତି ୩୦ ଦିନ ବା ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ କାରଣ ଦର୍ଶାଇ ସର୍ବମୋଟ ୪୫ ଦିନ ମଧ୍ୟରେ ନିଷ୍ପତ୍ତି ଦେବାକୁ ହେବ ।

ପ୍ରଥମ ଅପିଲ୍ ଅଧିକାରୀଙ୍କ ନିଷ୍ପତ୍ତିରେ ଯଦି ଦରଖାସ୍ତକାରୀ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ନୁହଁନ୍ତି, ତେବେ ନିଷ୍ପତ୍ତି ତାରିଖଠାରୁ ୯୦ ଦିନ ମଧ୍ୟରେ ସୂଚନା କମିଶନଙ୍କ ନିକଟରେ **ଦ୍ୱିତୀୟବାର ଅପିଲ୍ କରିହେବ** । ଯଥାର୍ଥ କାରଣ ଥାଇ ୯୦ ଦିନ ମଧ୍ୟରେ ଅପିଲକାରୀ ଅପିଲ୍ କରି ପାରି ନଥିଲେ, ଉକ୍ତ କାରଣ ଦର୍ଶାଇ ୯୦ ଦିନ ପରେ ଇଚ୍ଛାକଲେ ଅପିଲ୍ କରିହେବ । ବି.ପି.ଏଲ୍. ଶ୍ରେଣୀଭୁକ୍ତ ଲୋକଙ୍କୁ ଏଥିପାଇଁ କୌଣସି ପଇସା ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ୨୫ ଟଙ୍କାର କୋର୍ଟ ଫି ଷ୍ଟାମ୍ପ ଦରଖାସ୍ତରେ ଲଗାଇବାକୁ ପଡ଼ିବ ।

କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ସୂଚନା କମିଶନ ବା ରାଜ୍ୟ ସୂଚନା କମିଶନଙ୍କ ନିକଟରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ଅପିଲ୍‌ର ଶୁଣାଣି ଚାଲିଥିଲାବେଳେ ଲୋକ ସୂଚନା ଅଧିକାରୀ ଓ ପ୍ରଥମ ଅପିଲ୍ ଅଧିକାରୀଙ୍କୁ ନିଜ ନିଜ ନିଷ୍ପତ୍ତିର ଯଥାର୍ଥତା ସମ୍ପର୍କରେ ସୂଚନା କମିଶନଙ୍କୁ ବୁଝାଇବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଅପିଲ୍ କରିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜେ ଉପସ୍ଥିତ ରହିପାରିବେ ବା ତାଙ୍କର କୌଣସି ପ୍ରତିନିଧି କିମ୍ବା ଓକିଲଙ୍କୁ ସେ ଲିଖିତ ଭାବେ ଦାୟିତ୍ୱ ଦେଲେ, ସେମାନେ ଶୁଣାଣିବେଳେ ଉପସ୍ଥିତ ରହିବେ । ତାଙ୍କ ପାଇଁ କେହି ଉପସ୍ଥିତ ନ ରହିଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ନ୍ୟାୟ ପାଇବାରେ କୌଣସି ଅନ୍ତରାୟ ସୃଷ୍ଟିହେବ ନାହିଁ ।

ଦ୍ୱିତୀୟ ଅପିଲ୍ ଶୁଣାଣି ପରେ ସୂଚନା କମିଶନଙ୍କ ନିଷ୍ପତ୍ତି ହିଁ ହେବ ଶେଷ ଓ ଚୂଡ଼ାନ୍ତ ନିଷ୍ପତ୍ତି ।

ଏହି ଆଇନ୍‌ରେ ଥିବା ଶାସ୍ତି ବିଧାନ ବ୍ୟବସ୍ଥା :

କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ସୂଚନା କମିଶନ୍ ବା ରାଜ୍ୟ ସୂଚନା କମିଶନ ଅପିଲ୍ ଶୁଣିଲାବେଳେ ସୂଚନା ଅଧିକାର ଆଇନ୍ ଅନୁଯାୟୀ ଶାସ୍ତିବିଧାନ କରିବାର ଅଧିକାର ତାଙ୍କର ରହିଛି । ଯଦି ସୂଚନା କମିଶନ ମତପୋଷଣ କରନ୍ତି ଯେ, ଲୋକ ସୂଚନା ଅଧିକାରୀ ଅଯୌକ୍ତିକ ଭାବରେ ଦରଖାସ୍ତ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରିଛନ୍ତି କିମ୍ବା ସେ ଦେଇଥିବା ସୂଚନା ଅସତ୍ୟ, ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବା ଭ୍ରମାତ୍ମକ, କିମ୍ବା ଉକ୍ତ ସୂଚନା ଦେବାକୁ ସେ ମନ୍ଦ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଥାଇ ମନା କରିଛନ୍ତି, କିମ୍ବା ସୂଚନା ଦେବାରେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ବାଧା ସୃଷ୍ଟି କରିଛନ୍ତି କିମ୍ବା ମଗାଯାଇଥିବା ତଥ୍ୟ ସମ୍ବଳିତ ରେକର୍ଡ଼ପତ୍ରକୁ ନଷ୍ଟ କରି ଦେଇଛନ୍ତି କିମ୍ବା ସୂଚନା ଦେବାର ଧାର୍ଯ୍ୟ ଦିନ ପାର ହୋଇଗଲା ପରେ, ଯେଉଁ ଦିନ ସେ ସୂଚନା ଦେଇଛନ୍ତି, ତେବେ କମିଶନ, ଦରଖାସ୍ତ ଗ୍ରହଣ କରାଯିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବା ସୂଚନା ପ୍ରଦାନ କରାଯିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ, ସେତେଦିନ ବିଳମ୍ବ ପାଇଁ ଦିନକୁ ୨୫୦ ଟଙ୍କା ହିସାବରେ ସର୍ବାଧିକ ପଚିଶ ହଜାର ଟଙ୍କା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶାସ୍ତିବିଧାନ କରିପାରିବେ । ଏହି ଶାସ୍ତିର ସମୁଦାୟ ପରିମାଣ ସରକାର ଭରଣା କରିବେ ନାହିଁ । ଲୋକ ସୂଚନା ଅଧିକାରୀ ନିଜ ଆୟରୁ ଏହି ଅର୍ଥରାଶି ପଇଠ କରିବେ ।

କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କୁ ଦଣ୍ଡ ବିଧାନ କରିବା ପୂର୍ବରୁ କମିଶନ ପ୍ରଥମେ ଉକ୍ତ ଲୋକ ସୂଚନା ଅଧିକାରୀଙ୍କୁ ନିଜ ସପକ୍ଷରେ ବକ୍ତବ୍ୟ ରଖିବା ପାଇଁ ଓ କାଗଜପତ୍ର ଦେଖାଇବା ପାଇଁ ଯଥେଷ୍ଟ ତଥା ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ସୁଯୋଗ ଦେବେ । ନିଜକୁ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ବୋଲି ପ୍ରମାଣ କରିବା ଦାୟିତ୍ୱ ଲୋକ ସୂଚନା ଅଧିକାରୀଙ୍କ ଉପରେ ନ୍ୟସ୍ତ ଥିବାରୁ ସେ ଏହାର ସ୍ପଷ୍ଟ ପ୍ରମାଣ ଦେବେ ।

ସୂଚନା କମିଶନ ଯେଉଁ ସବୁ କାରଣ ଦର୍ଶାଇ ଲୋକ ସୂଚନା ଅଧିକାରୀଙ୍କୁ ଦଣ୍ଡିତ କରିଥିବେ, ଯଦି ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ଉକ୍ତ ଲୋକ ସୂଚନା ଅଧିକାରୀ ଏହାର ପୁନରାବୃତ୍ତି କରନ୍ତି, ତେବେ ତାଙ୍କ ବିରୋଧରେ ବିଭାଗୀୟ ଶୃଙ୍ଖଳାଗତ କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ ଗ୍ରହଣ କରିବା ପାଇଁ ସମ୍ପୃକ୍ତ ବିଭାଗକୁ କମିଶନ ସୁପାରିସ କରିବେ ।

ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ

୧. **ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ୬୦ ଗୋଟି ଶବ୍ଦରେ ଲେଖ ।**

(କ) ସୂଚନା ଅଧିକାର ଆଇନର ମୁଖ୍ୟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ବର୍ଣ୍ଣନ କର ।

(ଖ) କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ସୂଚନା କମିଶନର ଗଠନ ପ୍ରଣାଳୀ ସମ୍ପର୍କରେ ଆଲୋଚନା କର ।

(ଗ) କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ସୂଚନା କମିଶନ ଓ ରାଜ୍ୟ ସୂଚନା କମିଶନରଗୁଡ଼ିକର କ୍ଷମତା ସଂକ୍ଷେପରେ ଲେଖ ।

୨. **ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ୨୦ ଗୋଟି ଶବ୍ଦରେ ଲେଖ ।**

(କ) ସୂଚନା ଅଧିକାର ଆଇନରେ ଉଲ୍ଲେଖ ଥିବା ଶାସ୍ତିବିଧାନ ବ୍ୟବସ୍ଥା ବିଷୟରେ ସଂକ୍ଷେପରେ ଲେଖ ।

(ଖ) ସୂଚନା କିପରି ମିଳିପାରିବ, ସେହି ପ୍ରଣାଳୀ ସୂଚିତ କର ।

(ଗ) କେଉଁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆବେଦନକାରୀ ମାଗିଥିବା ତଥ୍ୟର ସୂଚନା ତାଙ୍କୁ ମିଳିବ ନାହିଁ, ତାହା ସଂକ୍ଷେପରେ ଲେଖ ।

(ଘ) ଲୋକ ସୂଚନା ଅଧିକାରୀଙ୍କ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଉଲ୍ଲେଖ କର ।

(ଙ) ରାଜ୍ୟ ସୂଚନା କମିଶନ କିପରି ଗଠିତ ହୁଏ ?

(ଚ) କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ସୂଚନା କମିଶନର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ଓ ସଦସ୍ୟମାନଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟକାଳ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କର ଅବସର ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବୟସ ସୀମା ଉଲ୍ଲେଖ କର ।

୩. **ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଗୋଟିଏ ବାକ୍ୟରେ ଲେଖ ।**

(କ) କେତେ ବର୍ଷ ପୂର୍ବର ଘଟଣା ହୋଇଥିଲେ, ସେ ସମ୍ପର୍କିତ ତଥ୍ୟ ଦିଆଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ ?

(ଖ) କେତେ ଦିନ ମଧ୍ୟରେ ଆବେଦନକାରୀଙ୍କୁ ସୂଚନା ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ ?

(ଗ) କେଉଁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ୪୮ ଘଣ୍ଟା ମଧ୍ୟରେ ସୂଚନା ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ ?

(ଘ) ଆବେଦନକାରୀ କେତେ ଟଙ୍କା ଫିସ୍ ଦାଖଲ କରିବେ ଓ କେଉଁ ବର୍ଗର ଦରଖାସ୍ତକାରୀଙ୍କୁ ଫିସ୍ ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ ?

(ଙ) ପ୍ରତି କାର୍ଯ୍ୟାଳୟରେ କାର୍ଯ୍ୟରତ କେଉଁ ଅଧିକାରୀଙ୍କ ନିକଟରେ ସୂଚନା ପାଇବା ପାଇଁ ଦରଖାସ୍ତ ଦାଖଲ କରାଯିବ ?

(ଚ) ସୂଚନା ଅଧିକାର ଆଇନ କେଉଁ ଦିନ ଓଡ଼ିଶାରେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହେଲା ?

(ଛ) କେତେ ଦିନ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଥମ ଅପିଲ ଦାୟର କରାଯିବ ଓ କେତେଟଙ୍କାର କୋର୍ଟ ଫି ଷ୍ଟାମ୍ପ ଲଗାଇ ଦରଖାସ୍ତ କରାଯିବ ?

(ଜ) କେତେ ଦିନ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଥମ ଅପିଲ ଅଧିକାରୀ ତାଙ୍କର ନିଷ୍ପତ୍ତି ଜଣାଇବେ ?

(ଝ) କେତେ ଦିନ ମଧ୍ୟରେ ସୂଚନା କମିଶନଙ୍କ ନିକଟରେ ଦ୍ୱିତୀୟବାର ଅପିଲ୍ କରିହେବ ଓ ସେଥିପାଇଁ କେତେ ଟଙ୍କାର କୋର୍ଟ ଫି ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ ?

(ଞ) ଭାରତରେ ସୂଚନା ଅଧିକାର ଆଇନ କେଉଁଦିନ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହେଲା ?

(ଟ) ଭାରତରେ ସୂଚନା ଅଧିକାର ଆଇନ ପ୍ରଣୀତ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ଦେଶର ଅନ୍ୟ କେଉଁ ରାଜ୍ୟରେ ଏ ସମ୍ପର୍କିତ ଆଇନ ପ୍ରଣୟନ କରାଯାଇଥିଲା ?

(ଠ) ସୂଚନା କମିଶନ ସର୍ବାଧିକ କେତେ ଟଙ୍କା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶାସ୍ତିବିଧାନ କରିପାରିବେ ?

ତୁମ ପାଇଁ କାମ :

କୌଣସି ଏକ କାର୍ଯ୍ୟାଳୟରେ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଅବସରକାଳୀନ ଭତ୍ତା ମିଳିବା ପାଇଁ ସେହି ବ୍ୟକ୍ତି ପଠାଇଥିବା ଦରଖାସ୍ତ ବହୁଦିନଧରି ଫଇସଲା ନ ହୋଇ ପଡ଼ି ରହିଥିଲେ, ସେହି ବ୍ୟକ୍ତି ସୂଚନା ଅଧିକାର ଆଇନକୁ କିପରି ପ୍ରୟୋଗ କରିବେ, ଚାହା ବୁଝାଇ ଲେଖ ।

●●